

"תערוכות תל-אביב" / הארץ / 22.4.65 / תע' יחיד / גלריה 220 / תל-אביב

מוצגות עתה בתל-אביב כמה תערוכות מעניינות ביותר, פרי מכחולם של ציירים צעירים שהצליחו להגיע לאמנות מקורית, אישית ובעלת רמה אמנותית גבוהה. אחת מתערוכות אלה היא תערוכת היחיד הראשונה של מלכה רוזן.

ציורה של מלכה רוזן אינו מסוג האמנות שהגישה אליו קלה; גם אלה שכבר הורגלו לעולמה של האמנות המודרנית עלולים להתקשות מול ציורה של ציירת זו. מבנה ציוריה נובע ממה שאפשר לכנותו בשם "הפשטה בדרגה שנייה". יציאה מצורות שהן מופשטות מלכתחילה, גיאומטריות, אם להתייחס אליהן באורח פשטני, ועיבודן הנוסף במשיכות מכחול עדינות ושקופות גוון, עד שנוצר מבנה הנראה כמעט אמורפי. לשון אחר: המבנה הראשוני - שהוא כבר מופשט עצמו - מהווה מעין גירוי מפתח ליצירת הציור המתפתח מעליו. אין פיתוח זה וזה עם "נושא ווריאציות" המקובל למדי במסגרת סגנון המופשט הליירי. יש כאן גירוי צורני שממנו מתפתח, כאילו בנפרד, ציור-על. משיכות מכחול רגישות, מבלי לאבד תוך כדי כך את נמרצותן, מונחות זו על גבי זו ויוצרות שכבות שקופות ומעודנות של צבע, הנראות כאילו נספגו אחת בשנייה מבלי לאבד את ייחודן הצורני, הצבעוני והתנועתי. השימוש הרגיש והנבון בצבעים משלימים - בעיקר אלה של התכלת והצהוב העדין - משוות מעין זוהר פנימי למבנה הצבעוני, זוהר המתחלף ומשתנה בהתאם לאטימותו או שקיפותו של המבנה הצבעוני.

ציורה של מלכה רוזן הוא ציור שאין לבוא אליו עם קני-בוחן מוקדמים הלקוחים ממסגרות ציור אחרות. כל מי שיבוא עם תביעות הנובעות מקריטריונים כאלה, אין סיכויי רבים ליהנות מהחווייה הטמונה בציוריה של מלכה רוזן; אך מי שינסה - ויצליח - להרגיש ציור זה באורח ישיר, ללא תיווכו של הצד השכלתני, יבוא על שכרו החוויתי.

אמה רייס

"תערוכות תל-אביב" / הארץ / 30.4.65 / תע' יחיד / גלריה "דוגית" / תל-אביב

תערוכתה הקודמת של אמה רייס, ציירת מדרום אמריקה, אופיינה על ידי קצבים חריפי צבע ותנועה, מעין המחשה של הכוח שבמסכות פרימיטיביות עזות הבעה. תערוכתה הנוכחית, שבעיקרה מורכבת מקולאזים (הדבקות נייר על בד), שומרת על אופי חריף ודינאמי זה עם תוספת של חומריות הנובעת מאופיו הטקסטורלי של הנייר המודבק ומהצבעים והצורות שהיו עליו במקור, לפני שנלקח לשמש כחומר גלם להדבקה.

בחלק מהקולאזים נעזרת הציירת, בנוסף לצבעוניותו של הנייר המודבק עצמו, גם

בשכבות צבע המשוכות במכחול על פני המשטח המודבק. תפקידן של משיכות מכחול אלה הוא כפול: להדגיש את התנועתיות והדינאמיקה, ולאחד את הציור ליחידה אורגנית יותר. מידת ייחודה של טכניקת הקולאז' (בשונה, למשל, מטכניקת ציור השמן הרגיל) בציורה של אמה רייס היא קצת בעייתית. ההצדקה העיקרית במקרה זה - לפחות זה הרושם שנוצר - היא האפשרות לבנות ציור תנועתי ומתפרץ מאלמנטים (במקרה זה: גזרי נייר) שעליהם מופיעים קטעי רפרודוקציות של ציורים מתקופות שונות. הנחה זאת יוצרת קונטראסט של "ציור בתוך ציור". דומני שזוהי גישה ספרותית במקצת שאין בה להצדיק שימוש דווקא בקולאז'. אמנם הקטעים של הרפרודוקציות הניכרים בציורים עלולים להעלות בצופה הקשרים לתקופות ותפיסות אמנות שונות, אך אין הם באמת משנים, בצורה המחייבת נקיטת טכניקה מיוחדת, את תוכן הציור המוגמר. על כל פנים לא בדרך עיצובם העכשווי. אם אין תובעים מהקולאז' אופי מיוחד ועצמאי, הרי אפשר לומר שציוריה של אמה רייס אורגניים, דינאמיים, עזי צבע וחריפי מבע, גם אם ניכר במקצתם משהו מעומס היתר.

דוד בן-שאול

"תערוכות תל-אביב" / הארץ / 30.4.65 / תע' יחיד / בית דיזנגוף / תל-אביב

במקביל, ובמידה מסוימת בשלהי ההסתערות הגדולה של האמנות הפלסטית לגילוי אמצעי ביטוי חדשים (ולעיתים אפילו חדשניים לשמם), נוצרה נטייה, בעיקר אצל מספר ציירים צעירים ודווקא מהבולטים שבהם, להעמיק את ההישגים החדשים על ידי עימותם נוכח אמנות העבר. זהו בעיקרו ניסיון סינתזה ואינטגרציה של צורות הראייה החדשות עם ערכים המופיעים בשיאי האמנות השונים בכל התקופות הקודמות. דווקא האמנות המודרנית איפשרה לצייר הרגיש להסתכל בעיניים חדשות ולגלות, כאילו מחדש, את אמנות העבר. טבעי הדבר שצייר צעיר ישאב את מקורותיו מציירי זמנו, המבטאים, בעצם היותם בני תקופתו, גם רבות מחוויותיו הוא; אך כאשר הוא מסתפק בכך, הוא עלול למצוא עצמו יום אחד ללא שורשים של ממש, עוסק בפיתוח על פיתוח שכבר נעשה, הפשטה על הפשטה. גדולי האמנים חשו בסכנה זאת תמיד: פיקאסו, שוודאי אין לחשוד בו באקדמיזם, עשה וריאציות על ציוריו של ולאסקו, דלקרוא למד היטב את ציורם של רונזו וטיציאן, סוטיין צייר בעקבות רמברנדט בלי שהדבר יפגע אף כמלוא הנימה במקוריותו, וכו' וכו'.

ציורו של דוד בן-שאול, עם היותו מודרני בתכלית, הוא ניסיון כזה להעמקה. ציוריו, בעיקר ציורי הפסטל, קרובים יותר לבארוק וצורניותו הקשתית והשופעת מאשר לניסיון העיצוב החד-משמעי המתבטא בחלק מהציור המודרני או לגישה האמורפית המאפיינת חלקים אחרים של אמנות זו. אין בשום פנים ואופן להטיק מכאן שדוד בן-שאול אינו מקבל ומשתמש בהישגי האמנות המודרנית או שיש בציורו משום נסיגה לכרי הדרשא הבטוחים יותר של העבר. היפוכו של דבר: דווקא בגלל ההכרה והמודעות בהישגי האמנות המודרנית,